

УДК 378.147

Світлана Лупенко-Ковтун

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ

У статті розглядається проблема формування умінь діалогічної взаємодії майбутніх спеціалістів як складова їх професійної компетентності. Підкреслюється необхідність впровадження інтерактивних технологій у практику роботи вищої школи, застосовуючи інтерактивні методи навчання. Автор статті розглядає як педагогічну проблему організаційно-педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів початкових класів до застосування інтерактивних технологій навчання.

Ключові слова: гуманізація, міжособистісне спілкування, комунікативна толерантність, емпатія, перцептивно-інтерактивна компетентність, взаємодія, діалогова компетенція, технології, проблемне навчання, креативне мислення, активні методи.

Стрімкий розвиток технологій висуває перед освітою нові завдання, що потребують перегляду змісту освіти, форм, методів, прийомів навчання. Одними з основних інновацій у галузі освіти є інтерактивні технології навчання. Однак, учителі початкових класів знайомі тільки з окремими елементами інтерактивних технологій навчання, використання їх у практиці початкової школи носить фрагментарний, епізодичний характер, вчителі не готові до застосування інтерактивних технологій навчання, тому існує величезна проблема у предметно-методичній підготовці вчителів початкових класів у вищих навчальних закладах. Вчитель початкової школи повинен не тільки знати про інтерактивні технології навчання, а й уміти застосовувати їх на практиці, а це можливо, якщо мету, зміст, форми і методи професійної підготовки орієнтувати на використання вчителями початкових класів інтерактивних технологій навчання [1]. Необхідно підготувати вчителя з творчим науково-педагогічним мисленням, з певною системою особистісних, професійних якостей, необхідних знань, умінь і навичок, що сприятимуть формуванню готовності майбутніх учителів початкових класів до застосування інтерактивних технологій навчання у подальшій професійній діяльності [2].

Мета статті полягає у визначенні організаційно-педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів початкових класів до застосування інтерактивних технологій навчання.

Проблеми готовності вчителя до професійної діяльності висвітлені в роботах К. М. Дурай-Новакової, М. І. Д'яченко, Л. Кандибович, Н. В. Кузьміної, В. І. Лугового, В. Моляко, О. М. Пехоти, Л. П. Пуховської, М. С. Савіної, В. А. Семиченко, В. Сластьоніна, Ю. І. Турчанинкової, Г. В. Троцько та ін. Також проблемам теорії розвитку особистості присвячені роботи таких психологів: К. Абульханової-Славської, Б. Г. Ананьева, Л. І. Божович, Л. С. Виготського, О. С. Гребенюка, В. В. Давидова, В. М. Мясичева, С. Л. Рубінштейна, Д. М. Узнадзе та ін. Проблеми технологій навчання, їх застосування та ефективності використання у школі, у вищих навчальних закладах представлені в роботах В. П. Беспалько, В. І. Євдокимова, М. В. Кларіна, О. М. Пехоти, Г. К. Селевко, В. В. Серікова, С. Сисоєвої, І. С. Якиманської. Теоретичні та практичні аспекти нових технологій навчання розроблені в роботах В. П. Беспалько, Л. Буркової, Г. К. Селевко, О. М. Пехоти, О. І. Пометун, Л. В. Пироженко, А. Панченкова, Т. Ремех, О. Саган, О. Стребної та інших вітчизняних і зарубіжних вчених. Розглянувши роботи різних авторів з проблеми готовності до професійної діяльності, піддавши аналізу структурні компоненти готовності, виконані різними вченими ми прийшли до висновку, що єдиного підходу з цього питання немає. Вченими виділяється різна кількість структурних компонентів готовності. Проаналізувавши численні підходи до проблеми готовності до педагогічної діяльності, ми виділили 5 структурних компонентів готовності до застосування інтерактивних технологій навчання: цілемотиваційний; змістовний; операційний; рефлексивний; інтеграційний.

Ми вважаємо, що формування готовності до застосування інтерактивних технологій навчання є особистісно діяльним, оскільки, по-перше, студенти повинні мати цілісне уявлення про педагогічну діяльність. Опанувати даними технологіями і використовувати їх у подальшій професійній роботі вчителя початкових класів можуть лише в діяльності, знаючи суть інтерактивних технологій навчання, особливості організації таких уроків, специфіки вибудовування відносин на них між учасниками освітнього процесу та ін. По-друге, студент повинен прагнути пізнати особистість кожної дитини, забезпечити гармонійний і ефективний розвиток всіх дітей у класі в комфортних умовах. Вважаємо за необхідне відзначити, що сформуванню готовності до педагогічної діяльності можливо тільки у процесі професійної підготовки. Підготовка це як процес, а готовність є з одного боку метою, з іншого боку є як результат цього процесу [3].

Аналізуючи сучасний стан організації навчального процесу у ВНЗ, навчальні досягнення студентів, нами було зроблено висновок про те, що традиційне навчання у ВНЗ, з його традиційними, стандартними формами, методами, засобами, змістом, цілями, завданнями навчання не сприятимуть формуванню готовності майбутніх учителів початкових класів до

застосування інтерактивних технологій навчання. Тому необхідно внести зміни в навчально-методичні комплекси дисциплін циклу професійно-орієнтованої підготовки, збагатити їх програми включенням тем, що розкривають поняття «інтерактивні технології навчання», «інтерактивні технології кооперативного навчання», «інтерактивні технології колективно-групового навчання», «інтерактивні технології ситуативного моделювання», «інтерактивні технології опрацювання дискусійних питань» [1]. Також збагатити знаннями про їх ознаки, види, особливості організації роботи при їх застосуванні, особливості побудови інтерактивного уроку, специфіки організації діяльності учнів на такому уроці, особливості діяльності вчителя, особливості створення суб'єкт-суб'єктного освітнього середовища, створення комфортних умов навчання, організації активної взаємодії студентів на занятті, організації рефлексії, різних форм взаємонавчання [2].

Таким чином, ми визначаємо поняття «готовність майбутнього вчителя початкових класів до застосування інтерактивних технологій навчання» як один з аспектів спеціальної професійної підготовки. Сформувавши відповідний вид готовності це значить сформувавши цілі, мотиви, потреби у застосуванні інтерактивних технологій навчання майбутніми учителями початкових класів, виробити систему знань, умінь, навичок про інтерактивні технології навчання та форми їх застосування, сформувавши і розвинути педагогічні здібності, необхідні для використання інтерактивних технологій навчання в освітньому процесі початкової школи.

Тому маємо на меті впровадження методики, яка дозволить сформувавши готовність майбутніх учителів початкових класів до застосування інтерактивних технологій навчання. Ми припустили, що майбутній вчитель початкових класів буде готовий до застосування інтерактивних технологій навчання при виконанні таких організаційно-педагогічних умов: 1) орієнтація цілей, мотивів майбутньої професійної діяльності, змісту освіти, завдань педагогічної практики на теорію і практику застосування інтерактивних технологій навчання; забезпечення вивчення студентами на заняттях дисциплін професійно-орієнтованого циклу всього поліваріантного комплексу інтерактивних технологій навчання; засвоєння майбутніми вчителями початкових класів нового теоретичного та практичного досвіду із застосування інтерактивних технологій у навчальному процесі початкової школи; 2) використання інтерактивних технологій навчання у педагогічному університеті при навчанні майбутніх учителів початкових класів на заняттях дисциплін професійно-орієнтованого циклу; методична підготовленість викладачів ВНЗ до управління процесом формування готовності майбутніх учителів початкових класів до застосування інтерактивних технологій навчання (володіння викладачами ВНЗ знаннями про сутність, принципи, зміст,

організацію роботи із застосуванням інтерактивних технологій навчання, необхідними вміннями і навичками, та особливостями формування саме даного виду готовності); 3) організація інтерактивного освітнього середовища в педагогічному університеті, із застосуванням інтерактивних технологій навчання, зі створенням суб'єкт-суб'єктних відносин викладачів і студентів, організації навчання з опорою на суб'єктний досвід кожного студента; 4) введення спецкурсу «Підготовка майбутніх учителів початкових класів до застосування інтерактивних технологій»; 5) спрямованість науково-дослідної роботи студентів, самостійної роботи студентів на формування знань, умінь і навичок із застосування інтерактивних технологій навчання.

Отож, ми поставили перед собою завдання орієнтувати зміст дисциплін циклу професійно-орієнтованої підготовки на застосування інтерактивних технологій навчання.

З цією метою зі студентами 1–4 курсів з дисциплін циклу професійно-орієнтованої підготовки були проведені лекційні, семінарські, практичні, лабораторні заняття на теми, пов'язані із застосуванням інтерактивних технологій навчання у навчальному процесі початкової школи, була переглянута програма педагогічної практики студентів. Розроблено та впроваджено на 3, 4, курсах факультатив «Підготовка майбутніх учителів початкових класів до застосування інтерактивних технологій», основною метою якого є підвищення компетенції майбутніх учителів початкової школи в області максимально ефективного використання інтерактивних технологій навчання, підвищення теоретичного і практичного рівнів психолого-педагогічної, методичної, технологічної підготовки вчителів початкових класів до застосування інтерактивних технологій навчання, стимулювання становлення нової культури педагогічного мислення. Для досягнення поставленої мети в курсі вирішуються такі завдання: формування у студентів уявлень про основні поняття дисципліни, термінах в області інтерактивних технологій навчання; ознайомлення студентів з інтерактивними технологіями навчання, їх ролі у вирішенні завдань організації навчального процесу в початковій школі; ознайомлення з класифікацією інтерактивних технологій навчання і можливостями їх застосування на уроках в сучасній початковій школі; ознайомлення зі специфікою інтерактивних технологій навчання, їх характеристикою і особливостями їх застосування у сучасній початковій школі.

З метою визначення рівня сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до застосування інтерактивних технологій навчання проводилась діагностика знань, умінь і навичок студентів з даної проблеми перед вивченням спецкурсу і по завершенню вивчення спецкурсу. Підсумковий контроль полягав у виконанні студентами творчої роботи, результати якої були продемонстровані на науково-практичній

конференції. Результати аналізу творчих робіт студентів показали, що введення спецкурсу дозволило зорієнтувати студентів на застосування у навчальному процесі початкової школи різних видів інтерактивних технологій навчання з метою розвитку особистості дитини і власної професійно-педагогічної, методичної спрямованості студентів на формування ціле-мотиваційного компонента готовності до застосування інтерактивних технологій навчання; сформувати спрямованість студентів на постійний професійний розвиток, збагачення власних знань, умінь і навичок з інтерактивних технологій навчання та їх застосування у початковій школі; оволодіти новими знаннями, вміннями та навичками із застосування інтерактивних технологій навчання у навчальному процесі початкової школи; оволодіти різними видами інтерактивних технологій навчання та вміннями з організації навчального процесу з їх застосуванням у початковій школі; створювати атмосферу доброзичливості, співтворчості, співпраці, взаємної підтримки, уміння грамотно організувати взаємодію учнів, вибудувати діалог, полілог, стимулювати пізнавальну активність дітей.

З метою формування готовності майбутніх учителів початкових класів до застосування інтерактивних технологій навчання вважаємо за необхідне: 1) застосування викладачами ВНЗ різних видів інтерактивних технологій навчання на лекційних, семінарських, практичних заняттях, де студенти могли б взаємодіяти один з одним, взаємонавчати один одного і продукувати «нові» знання; 2) орієнтація навчально-виховного процесу має бути спрямована на розвиток особистості студента, з опорою на суб'єктний досвід кожного з них; 3) формування суб'єкт-суб'єктних стосунків «викладач/студент», «методист/студент», «вчитель/студент» у рамках навчально-виховного процесу ВНЗ і школи; 4) формування комфортних умов навчання, де кожен студент відчував би свою інтелектуальну спроможність, успішність; 5) проведення тренінгів з метою формування розвинених комунікативних умінь майбутніх учителів початкових класів, здатних до ведення діалогу, дебатів, диспутів та ін., здатних до керівництва процесом взаємодії учнів при організації індивідуальної, парної, групової, колективної роботи молодших школярів; б) застосування тренінгів з метою формування у студентів усвідомленості в необхідності рефлексії їх власної навчальної діяльності, грамотного проведення рефлексивної діяльності майбутніми вчителями початкових класів на уроках, формування вмінь педагогічної рефлексії, рефлексії професійної діяльності підчас проходження студентами педагогічних практик.

Таким чином, для підвищення якості методичної підготовки майбутнього спеціаліста важливо у навчально-виховному процесі вищих педагогічних закладів освіти використовувати інтерактивні методи навчання, що дозволяють створити ситуації, включаючись у які, студенти

оволодівають мистецтвом швидко та ефективно розв'язувати навчально-методичні завдання у співпраці, удосконалюють культуру спілкування, розвивають критичне мислення, набувають навичок самостійного здобуття та передачі своїх знань іншим. Досвід переконує, що така організація методичної підготовки майбутнього спеціаліста сприяє кращому формуванню педагогічної і зокрема технологічної компетентності студентів педвузів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мороз О. Г. Підготовка майбутнього вчителя: зміст та організація : навч. посіб. / О. Г. Мороз, В. О. Сластьонін, Н. І. Філіпченко. – К. : Либідь, 1997. – 168 с.
2. Пометун О. І. Сучасний урок: Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посіб. / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко ; за ред. О. І. Пометун. – К. : А.С.К., 2004. – 192 с.
3. Руденко В. М. Роль інтерактивних технологій навчання у формуванні професійно-комунікативної компетентності майбутніх філологів / В. М. Руденко // Українська мова і література в школі. – 2010. – № 2. – С. 40–44.